

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”

**„PĂRTAȘI DUMNEZEIEȘTII FIRI” (2 PETRU 1,4).
- ANALIZĂ EXEGETICĂ ȘI TEOLOGICĂ A
PROCESULUI THEOSIS DIN PERSPECTIVĂ PETRINĂ -**

Rezumat al Tezei de Doctorat

Coordonator:

Pr. Prof. Univ. Dr. Stelian TOFANĂ

Doctorand:

Pr. Nicolae Ioan BOBOIA

Cluj-Napoca
2025

Cuprins

PRELIMINARII	6
1. Argumentarea tezei	6
2. Metodologia și scopul lucrării	7
3. Stadiul actual al cercetării	10
PARTEA I	14
Premisele biblice ale îndumnezeirii	14
I. Întruparea Cuvântului (In. 1, 14)	16
1. Cuvântul înainte de întrupare (In. 1, 1)	19
a. Obârșia Cuvântului este din veșnicie (In. 1, 1a)	20
b. Cuvântul este nedespărțit de Dumnezeu (In. 1, 1b)	23
c. Logosul – Dumnezeu din veșnicie (In. 1, 1c)	25
d. Omul și întreaga creație sunt opera lui Dumnezeu (In. 1, 3)	28
e. Cuvântul este viața și lumina oamenilor (In. 1, 4-5)	30
2. Necesitatea întrupării din perspectiva îndumnezeirii omului (In. 1, 9-10)	35
a. „Cuvântul era Lumina cea adevărată”(In. 1, 9)	36
b. Cunoașterea lui Dumnezeu – condiție a parcursului omului spre îndumnezeire (In. 1, 10; Filip. 3, 8-9)	43
c. Taina cunoașterii lui Dumnezeu (In. 14, 6-11)	48
d. Viața veșnică - parte din starea de îndumnezeire (In. 17, 3, 6-8)	53
II. Chenoza Fiului – condiția paradoxală a îndumnezeirii firii omenești	57
1. Golirea de slavă (In. 17, 5; Filip. 2, 6-11)	58
a. Cuvântul întrupat este Dumnezeu adevărat (In. 17, 5)	58
b. Chipul smereniei și al ascultării desăvârșite pentru om (Filip. 2, 6)	63
c. Redobândirea stării de slavă a Fiului lui Dumnezeu întrupat (Filip. 2, 9)	67
2. Asumarea naturii umane (In. 1, 14)	69
a. O viziune biblico-patristică - „Și Cuvântul s-a făcut trup”(In. 1, 14a)	69
b. Părtășia la firea omenească și îndumnezeirea acesteia (In. 1, 14b)	74
c. Slava prezentă a veacului viitor (In. 1, 14c)	77
3. Mântuirea oamenilor s-a împlinit prin Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat. (Evr. 5, 8-9)	79

a.	Pătimirea lui Hristos – dovadă a ascultării depline (Evr. 5, 8)	80
b.	Ascultarea de Hristos – suport al mântuirii oamenilor – (Evr. 5, 9)	82
	„Și desăvârșindu-Se, S-a făcut tuturor celor ce-L ascultă pricină de mântuire veșnică”(Evr.5, 9).	82
	PARTEA A II-A	84
	„Înfierea” ca dat și devenire în procesul îndumnezeirii	84
	în viziune ioaneică și paulină	84
I.	„Înfierea” ca dat	84
1.	„Întru ale Sale a venit” – o primă etapă în urcușul dumnezeiesc	85
a.	Iisus Hristos se descoperă lumii (pentru a o mântui)- „Întru ale Sale a venit” (In. 1, 11a)	86
b.	Atitudinea oamenilor față de lucrarea de mântuire a lumii prin Iisus Hristos - „Dar ai Săi nu l-au primit”. (In. 1, 11b)	88
2.	Puterea de a ne face copii lui Dumnezeu	89
a.	Credința – factor esențial în dobândirea înfierii: „celor ce (care) cred în numele Lui”(In. 1, 12a)	90
b.	Primirea lui Hristos – condiție a înfierii: „Iar celor câți L-au primit, le-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu” (In. 1, 12b)	92
II.	Înfierea ca devenire	95
1.	„Nașterea de sus” – parte din procesul îndumnezeirii	95
a.	Nașterea din Dumnezeu (In. 1, 13)	95
b.	Nașterea din nou – fază incipientă a îndumnezeirii prin botez (In. 3, 3-7)	98
2.	Plinătatea harului adusă de Iisus Hristos – mobil în procesul îndumnezeirii	104
a.	„Har peste har” -plinătatea harului: „Și din plinătatea Lui noi toți am luat , și har peste har.” (In. 1, 16)	104
b.	Harul lui Hristos în raport cu Legea lui Moise: „Pentru că Legea prin Moise s-a dat, iar harul și adevărul au venit prin Iisus Hristos” (In. 1, 17)	107
III.	Înfierea în viziunea paulină	110
1.	Înfierea – cale spre îndumnezeire	110
a.	Acțiunea Duhului asupra omului în calitate de copil al lui Dumnezeu (Rom. 8, 13-14; Gal.4, 6)	111
b.	Duhul înfierii în raport cu duhul robiei (Rom. 8, 15-16; Gal. 4, 7a)	115
c.	Înfierea – preamărire și moștenire (Rom. 8, 17; Gal. 4, 7b)	119

2. Epectaza în viziunea paulină	123
a. Puterea învierii lui Hristos – asemănarea cu El în moartea Lui, care duce spre înviere (Filip. 3, 10-11)	124
b. Neîncetatul urcuș duhovnicesc (Filip. 3, 12-13)	126
c. Alergarea spre țintă (Filip. 3, 14)	128
d. Desăvârșirea, realitate potențială în viața creștinului (Filip. 3, 15)	131
PARTEA A III-A	133
Părtași dumnezeieștii firi (2 Pt. 1,4) – ultima făgăduință divină	133
I. Părtași dumnezeieștii firi –	135
Chemarea prin puterea lui Dumnezeu (2 Pt. 1, 3)	135
1. Făgăduințele – premisa părtășiei dumnezeiești (2 Pt. 1, 4a)	138
2. Atingerea dumnezeirii (2 Pt. 1, 4b)	151
3. Piedici în calea îndumnezeirii (pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții) (2 Pt. 1, 4c)	165
a. Pofta trupului (Mt.4, 3-4; Lc.4, 3-4)	168
b. Pofta ochilor (Mt.4, 8-9; Lc.4, 5-7)	171
c. Trufia vieții (Mt.4, 5-7; Lc.4, 9-12)	174
II. Virtuțile părtășiei divine în adaos continuu (2 Pt. 1, 5-8)	175
1. Fapta bună izvorâtă din credință	178
a. Milostenia	181
b. Rugăciunea	186
c. Postul	191
d. Alte fapte bune	194
2. Cunoștința (de Dumnezeu)	195
a. „Eu sunt Pâinea vieții”(In. 6, 48)	197
b. „Eu sunt lumina lumii”(In. 8, 12)	202
c. „Eu sunt ușa” (In. 10, 9).	206
d. „Eu sunt Învierea și viața” (In. 11, 25)	208
3. Înfrânarea	210
a. Iisus Hristos, chip al neprihănirii	210
b. Maica Domnului, chip al fecioriei	213
c. Sfântul Ioan Botezătorul, model de înfrânare și apărător al curăției	214

d.	Sfinții Apostoli Petru și Pavel, modele ale curăției	217
e.	Subiecte biblice pe tema înfrânării (Mt.19, 1-12; 22, 23-33)	221
4.	Răbdarea	225
a.	Îndemnuri la răbdare cu cei slabi (Rom.15, 1-7)	226
b.	Răbdarea pentru dobândirea sfințeniei (Evr.12, 1-10)	228
c.	Răbdarea în așteptarea venirii Domnului (Iac. 5, 7-11)	232
5.	Evlavia	236
a.	Virtutea evlaviei în cartea Faptele Apostolilor (Fp. Ap. 3, 12, 16; 10, 1-2; 17, 22-23)	237
b.	„Evlavia” reflectată din Epistolele pastorale (1 Tim. 3, 16; 2 Tim. 3, 12; Tit 1, 1-3; Tit 2, 11-14)	240
6.	Iubirea frățească sau paradoxul dragostei	244
a.	Iubirea față de Dumnezeu	244
b.	Iubirea față de aproapele	249
c.	Iubirea vrăjmașilor	252
III.	Silița pentru temeinicia chemării și alegerii (2 Pt. 1, 10)	255
1.	Străduința - răspunsul omului	257
a.	Chemarea lui Dumnezeu și temeinicia acestei chemări	264
b.	Alegerea ca urmare a preștiinței lui Dumnezeu	270
IV.	Intrarea în veșnica împărăție sau îndumnezeirea realizată (2 Pt. 1, 11)	281
1.	Dăruirea ca dar bogat a lui Dumnezeu (2 Pt. 1, 11a; Pilda talanților (Mt.25, 14-30); Pilda datornicului nemilostiv- Mt.18, 23-35)	282
a.	Intrarea în împărăția lui Dumnezeu (1 Cor. 13, 10-12; Ef.4, 15-16; Col. 2, 19)	286
b.	Împărăția este a Domnului Iisus Hristos (Ef.5, 5; Apoc.11, 15; Apoc.5, 10; Apoc.20, 4-6; Apoc.22, 5)	287
	Concluzii	294
	Bibliografie:	300
	Ediții al Sfintei Scripturi	300
	Dicționare	300
	Comentarii biblice	300
	Lucrări de teologie	307
	Studii și articole	309

Rezumat al Tezei de doctorat: „Părtași dumnezeieștii firi”(1 Pt. 1,4)

Cuvinte cheie: părtaș, dumnezeiesc, fire, perspectivă biblică, logos, înfiere, îndumnezeire.

Lucrarea cu titlul: « „*Părtași dumnezeieștii firi*”(2 Petru 1, 4). O analiză exegetică și teologică a procesului Theosis, din perspectivă petrină », se dorește a fi o abordare biblică a învățăturii de credință creștin ortodoxă despre îndumnezeirea omului.

Lucrarea cuprinde 311 pagini (299 pp. de cuprins și 12 pp. de bibliografie) și a fost structurată în trei părți care expun progresiv temeiul scripturistic al îndumnezeirii omului.

În prima parte, care are la bază Prologul din Evanghelia după Ioan, am prezentat întruparea Fiului lui Dumnezeu ca fundament sau mobil al îndumnezeirii; în partea a doua, posibilitatea înfierii noastre dumnezeiești, dintr-o dublă perspectivă, ioaneică și paulină; iar în a treia parte, cea mai extinsă ca întindere, m-am oprit asupra tezei Sfântului Apostol Petru referitoare la îndumnezeire „*părtași dumnezeieștii firi*” (2 Pt. 1, 4) prezentând contextul formulării petrine și făcând un comentariu pe marginea versetelor de la 3 la 11 din același capitol 1 al celei de a doua Epistole Sobornicești a Sfântului Apostol Petru. Să le prezentăm pe rând.

1. Premisele biblice ale îndumnezeirii

Prima parte (pp. 16-83) este alcătuită din două capitole, în care sunt abordate două teme centrale și profund legate între ele: Întruparea Cuvântului și Chenoza Fiului lui Dumnezeu.

Primul capitol (pp. 16-56) prezintă întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, după cum ne este arătat în primele versete ale Prologului de la Ioan și necesită *în primul rând* ca obiect de reflecție **prezentarea existenței Cuvântului, ca persoană dumnezeiască din veșnicie** (In. 1, 1-5), iar *în al doilea rând* se observă faptul că Acesta și-a manifestat **voința de a coborî în lume prin actul întrupării**, cu scopul de a mântui omul, și, prin om, întreaga creație, așadar, prin aceasta se pune accent pe necesitatea întrupării pentru împlinirea acestui demers dumnezeiesc și esențial pentru destinul umanității.

Dacă este să detaliem puțin cele referitoare la **subcapitolul** intitulat „Cuvântul înainte de întrupare” (In. 1, 1-5) , putem observa că Evanghelistul Ioan în **primul verset** al Evangheliei sale prezintă obârșia dumnezeiască a Cuvântului lui Dumnezeu care este din veșnicie, că Acesta este

nedespărțit de Tatăl și că Logosul este Dumnezeu din veșnicie. Pe această mărturisire, bazată pe revelația dumnezeiască, se fundamentează valoarea supremă a actului de mântuire a lumii împlinit ulterior, prin întrupare, de cea de-a doua Persoană a Sfintei Treimi, Cuvântul sau Logosul divin. În versetul 3 se precizează după cum aflăm și din cartea Facerea cap. 1 că la originea și aducerea din neființă la ființă a omului și a întregii creații este Cuvântul cel veșnic al lui Dumnezeu, iar versetele 4 și 5 îl prezintă pe Acesta ca fiind Viața și Lumina oamenilor.

Subcapitolul care relatează despre *necesitatea întrupării Cuvântului* pornește de la versetele 9-10 ale Prologului, și apoi se oprește la câteva pasaje scripturistice (Filip. 3, 8-9; In. 14, 6-11; In. 17, 3, 6-8) care pun în lumină importanța ajungerii la cunoștința de Dumnezeu, pentru a înțelege valoarea întrupării Cuvântului și a actului Său mântuitor.

Versetele 9-10 ale Prologului prezintă Cuvântul ca fiind „Lumina cea adevărată” și arată lucrarea Lui care se manifestă asupra oamenilor spre a-i lumina, înțelegând prin aceasta că, după actul creației omului, acesta nu este neglijat de Dumnezeu, care exercită asupra lui acțiunea Sa proniatoare și desăvârșește lucrarea de luminare a oamenilor în chip desăvârșit după actul Întrupării. Acesta, prin Evanghelie, va aduce omenirea la cunoștința deplină de Dumnezeu. Pasajele scripturistice menționate mai sus scot în evidență tocmai acest adevăr despre lucrarea luminatoare a Cuvântului întrupat, Iisus Hristos, singurul în măsură să aducă lumii adevărul deplin despre Dumnezeu.

Al doilea capitol (pp. 57-83) arată condiția paradoxală a îndumnezeirii firii omenești prin *actul* copleșitor al *chenozei Fiului*. Pe parcursul a trei subcapitole, este prezentată propriu-zis dimensiunea covârșitoare a actului mântuirii prin întruparea Cuvântului, deci *asumarea naturii umane de către Fiul lui Dumnezeu (In. 1, 14)*, care incumbă și acoperirea slavei dumnezeiești cu condiția umilă a firii umane, altfel spus, golirea de slava dumnezeiască, dar nepărsirea acesteia, ci coabitarea într-o stare inefabilă a celor două firi dumnezeiască și omenească în Persoana Fiului lui Dumnezeu întrupat. Textul din Ioan 17, 5, ne arată că Mântuitorul *cere Tatălui să-I redăruiască slava cerească pe care a avut-o înainte de întrupare*, iar Imnul din Filipeni 2, 6-11 unește atât *actul chenotic împlinit de Fiul prin întrupare cât și redobândirea stării de slavă*. Capitolul se încheie cu abordarea Epistolei către Evrei, respectiv capitolul 5, 8-9, text prin care *Mântuitorul* este prezentat în calitate de *Arhiereu al mântuirii noastre*, săvârșind răscumpărarea noastră prin ascultarea desăvârșită de Tatăl și pătimirea de bunăvoie.

Putem face o scurtă precizare dacă ne referim la textul din In. 17, 5, deoarece ea pune în evidență un adevăr copleșitor cu privire la Persoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos care se referă la dumnezeirea sa, mai precis la faptul că Cuvântul întrupat și care s-a făcut cunoscut lumii, nu aparține lumii acesteia, ci El a venit de la Tatăl în a Cărei slavă a fost mai înainte de întemeierea lumii, adică din veșnicie. Drept urmare I se cuvine Celui ce s-a făcut om pentru iubirea de oameni să se reîntoarcă în slava ce I se cuvine ca unui Dumnezeu adevărat.

Textul din Filipeni 2, 6-11 mărturisește despre profunzimea actului de smerenie a Fiului lui Dumnezeu întrupat, Care asumându-și calitatea de om desăvârșit, fără a renunța la cea de Dumnezeu, împlinește cu deșertare de Sine, până la capăt, lucrarea de mântuire a lumii, sub chipul smereniei noastre, în forma cea mai deplină și adâncă. Tocmai de aceea și actul preaslăvirii Sale este cu totul desăvârșit, împlinit prin voia Tatălui.

Se revine apoi la Prologul Evangheliei după Ioan unde în versetul 14 al primului capitol, Sfântul Evanghelist, într-un text de o profunzime aparte, descoperă taina întrupării Cuvântului lui Dumnezeu ca fundament al îndumnezeirii omului, prin faptul că prin actul Întrupării se realizează cuprinderea lui Dumnezeu în umila fire pământească, prilej cu care aceasta se îndumnezeiește în Persoana lui Iisus Hristos, Dumnezeu și Om și astfel ni se oferă și nouă oamenilor darul sălășluirii lui Dumnezeu în noi. Slava lui Dumnezeu răzbate astfel din umila făptură omenească.

Finalul capitolului ni-l descoperă pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat ca Arhiereu al mântuirii noastre (Evr.5, 8-9). Opera de mântuire a oamenilor dobândește astfel o valoare veșnică tocmai prin aceea că este împlinită nu de un om, nici de un înger ci de Însuși Logosul întrupat despre care vorbește Sfântul Evanghelist Ioan în Prologul Evangheliei sale. Astfel oamenii pot beneficia de darul mântuirii și al îndumnezeirii.

2. „Înfierea” ca dat și devenire în procesul îndumnezeirii

A doua parte (pp. 84-109), este dedicată prezentării efectului actului răscumpărător al Domnului nostru Iisus Hristos, care este cel mai sublim cu putință, înfierea noastră, adică posibilitatea de a deveni fii ai lui Dumnezeu după har. Acest lucru este posibil pentru că omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu și este înzestrat cu capacitatea de a se asemana cu El prin comuniunea pe care Dumnezeu binevoiește să o îplinească cu acesta, făptura Sa. De aceea

Sfinții Apostoli Ioan și Pavel îi dedică o atenție deosebită în scrierile lor, arătând că înfierea este o rodire a Duhului în inimile credincioșilor, prin care aceștia pot să-L numească pe Dumnezeu Tată. **Înfierea** este observată dintr-o dublă ipostază: *ca dat și devenire*.

Primul capitol (pp. 84-94) este dedicat înfierii ca o realitate împărtășită nouă de Dumnezeu, noi oamenii fiind beneficiarii acestui dar dumnezeiesc. Deci, în situația aceasta, inițiativa îi aparține exclusiv Lui. Sfântul Evanghelist Ioan în versetele 11 și 12 din cap. 1 al Evangheliei sale prezintă faptul că *scopul venirii în lume a lui Iisus Hristos a fost să redescopere oamenilor apartenența lor la Dumnezeu în calitate de fii*, arătându-ne că acest lucru este realizabil prin credința în El.

Mărturisirea Evanghelistului Ioan că Cuvântul (Dumnezeu Fiul) „întru ale Sale a venit”(In. 1, 11a) descoperă că oamenii și lumea în care aceștia trăiesc sunt creația lui Dumnezeu, deci El este Stăpânul acestora și prin venirea Lui pe pământ Acesta o revendică de drept pentru Sine. Acest demers reprezintă o primă etapă în urcușul dumnezeiesc.

Făpturile lui Dumnezeu s-au dezis de El prin neascultare. Acest lucru este confirmat de a doua parte a versetului: „dar ai Săi nu L-au primit”(In.1, 11b). Se confirmă prin aceste cuvinte ostilitatea cu care a fost întâmpinat Mântuitorul de cei din neamul lui după trup, iudeii, și despre care aflăm din relatările găsite atât în Evangheliile sinopticilor cât și în Evanghelia după Ioan.

Misiunea Domnului Iisus Hristos a fost aceea de a oferi oamenilor o a doua șansă de împăcare cu Dumnezeu: „Și celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu”(In. 1, 12). De aceea Evanghelia Sa, cu tot ce cuprinde aceasta ca învățătură revelată, ca fapte și lucrări mântuitoare săvârșite de Hristos, culminând cu actul suprem al mântuirii împlinit prin jertfa de pe Sfânta Cruce, pe Golgota și încheiat cu Învierea și Înălțarea la ceruri și apoi cu primirea de către ucenicii Domnului și apoi a celor credincioși a Sfântului Duh la Rusalii, se constituie ca un „dat” al lui Dumnezeu oferit oamenilor spre mântuire, spre dobândirea acestora a statutului de fii ai Celui Preaînalt.

Al doilea capitol (pp. 95-109) intitulat „**Înfierea ca devenire**”, prezintă reversul înfierii divine și este legat de răspunsul nostru la darul lui Dumnezeu (In. 1, 13; 3, 3-7), care, prin implicarea noastră în colaborare cu harul dumnezeiesc poate să reconstruiască firea noastră,

stricată prin păcat și să o aducă la starea cea dintâi, și mai mult decât aceasta, să-l facă pe om fiu al lui Dumnezeu după har (In. 1, 16-17).

Această realitate nouă, a nașterii din Dumnezeu, prin lucrarea harului dumnezeiesc, nu putea fi împărtășită oamenilor decât prin răscumpărarea lor din robia păcatului și a morții împlinită de Iisus Hristos. Aceasta este „*nașterea din Dumnezeu*”(In. 1, 13), „*nașterea de sus și nașterea din apă și din Duh*”(In. 3, 3-7) la care face referire Sfântul Evanghelist Ioan și despre care îi vorbește Mântuitorul lui Nicodim, și care este parte din procesul de îndumnezeire.

Chiar dacă Dumnezeu S-a folosit la început de un element intermediar în relația cu oamenii oferindu-le Legea prin Moise pentru călăuzirea lor spre Cel ce avea să îplinească mântuirea, totuși plinătatea harului a fost adusă de Iisus Hristos, care reprezintă din perspectiva noastră mobilul în procesul îndumnezeirii noastre, a celor ce credem în El (In. 1, 16-17).

Aceasta este și *înțelegerea realității duhovnicești a înfierii divine a omului* exprimată și de Sfântul Apostol Pavel în Romani 8, 13-17 și Galateni 4, 6-7, care se concentrează în **capitolul trei** intitulat: „*Înfierea în viziunea paulină*” (pp. 110-132), în care este prezentat subiectul înfierii divine din perspectivă paulină.

În **primul subcapitol**: „*Înfierea - cale spre îndumnezeire*” (pp. 110-122), în fragmentele menționate mai sus, Sfântul Pavel subliniază *importanța dobândirii statutului de fii ai lui Dumnezeu după har*, căci acesta ne îndreptățește *să-L chemăm Tată*, dacă exersăm efortul propriu de purificare de păcate și *primim în inimile noastre lucrarea Duhului Sfânt*. Prin aceasta devenim și împreună moștenitori cu Iisus Hristos. Sfântul Apostol Pavel merge mai departe cu deslușirea progresului duhovnicesc al creștinului și în **subcapitolul doi** (pp. 123-132), care prezintă *epectaza în viziunea paulină* (Filipeni 3, 10-15), se identifică pe sine cu cel ce devine împreună cu Hristos părtaș morții și învierii. Călătoria duhovnicească la care s-a angajat cere perseverență și consecvență în atingerea scopului ultim și suprem al omului, care țintește „*la răsplata chemării celei de sus*” (Filip. 3, 14). Noi suntem chemați să-i fim Lui următori.

3. „Părtași dumnezeieștii firi” (2 Pt. 1, 4) – ultima făgăduință divină

Ultima parte a lucrării (a treia – pp. 133-293), cea mai extinsă, mi-am dorit să fie rezervată în mod deosebit *abordării expresiei care stă la baza tezei de față*: „*părtași dumnezeieștii firi*”(2 Pt. 1, 4) și *contextului tematic al formulării petrine*. Cuprinzând mai bine

de jumătate din extensia lucrării, socotesc că își justifică centralitatea temei, care este prezentă pe tot parcursul acestei lucrări.

Primul capitol, „Părtași dumnezeieștii firii” (pp. 135-174), cu același titlu, pornind de la versetele din 2 Petru 1, 3-4 dezvoltă ideile prezente în acestea și care se referă la ***chemarea lui Dumnezeu, prin slava și puterea Sa, spre dobândirea de către credincioși a făgăduințelor, care sunt o premisă a părtășiei dumnezeiești.***

Ideea de îndumnezeire afirmată în expresia „*să vă faceți părtași dumnezeieștii firii*”, este autentic petrină, fiind inspirată din cuvintele Mântuitorului, când a reprodus (Ioan 10, 34; cf. Gal. 3, 26; 4, 6-7) cuvintele inspirate de El (cf. I Petru 1, 11) psalmistului (Ps.81, 6): „*Eu am zis: dumnezei sunteți*”, cuvinte auzite de Sfântul Apostol Petru din gura Domnului Însuși. Această expresie a creat „un tip de gândire” și o concepție soteriologică pur ortodoxă. Ideea și formula amintită, aflată în centrul teologiei nou-testamentare, a avut un foarte important rol în dezbateră problemelor hristologice, soteriologice, sacramentale, eclesiologice, și haritologice, ridicate de ereziarhi în decursul secolelor, care au urmat scrierii Epistolei.

Versetul acesta, cuprinde o expresie unică în Noul Testament și precizează că mântuirea și, după ea, îndumnezeirea sunt un act sinergic în care omul, creștinul, conlucrează prin forțele sau silințele lui, cu harul lui Dumnezeu și că ea nu este numai lucrarea lui Dumnezeu ci și a omului. Dumnezeu dă harul și cheamă la conlucrare: „*să vă faceți părtași...*” iar omul dă acceptul și silințele (1, 5-7) care realizează virtuțile.

Versetul 4, de care ne ocupăm, vorbește de îndumnezeirea creștinului, accentuând lucrarea lui Dumnezeu și a harului, și de smulgerea omului din stricăciunea păcatului și a vieții de păgânătate (cf. I Petru 4, 2-3), care necesită cultivarea virtuților. Efortul sau silințele credinciosului în colaborarea cu harul divin și comuniunea cu Dumnezeu conduc la transformarea lui interioară și a firii muritoare și stricăcioase în cea nemuritoare și nestricăcioasă (cf. I Cor. 15, 42-52). Cu timpul acest verset a creat în soteriologie, zice J.W.C.Wand, un comentator neortodox, două feluri de gândire: apusean și răsăritean. În Apus s-a susținut că omul se poate mântui sau numai prin eforturile sale proprii, sau numai prin har, printr-o hotărâre divină, acționând ab extra (din afară), concepție proprie Vechiului Testament; pe când în Răsărit, mergându-se pe linia textului din II Petru 1, 4-7, s-a statornicit ideea că mântuirea omului, prin conlucrarea lui cu harul divin, constă în transformarea naturii muritoare în cea nemuritoare.

Această transformare se efectuează prin comuniunea cu Hristos, Dumnezeu-Omul, Care, luând firea omenească a făcut-o nemuritoare și nestricăcioasă, îndumnezeind-o. Întrucât împărtășirea harului și mântuirea, adică îndumnezeirea creștinului nu este posibilă, după învățătura Evangheliei, fără Sfintele Taine (cf. Marcu 16,15-16; I Petru 3,21; Ioan 6,54-56; 20,21-23 etc.) și nici în afara Bisericii (cf. Matei 18,17-18; Luca 10,16; Evr.10,24-29; I Petru 2,5 etc.), cele două feluri de gândire și de înțelegere a soteriologiei, au exercitat mare influență și în explicarea Tainelor și a naturii harului și subiectelor lui, explicări net deosebite în Apus și Răsărit”¹.

Expresia pe care o folosește Sfântului Apostol Petru „(ca prin ele) să vă faceți părtași dumnezeieștii firi”² – Γένησθε θείας κοινωνοί φύσεως - ne dă de înțeles că pentru a atinge acea măsură de îndumnezeire trebuie mai întâi să fie parcurs drumul arătat de Mântuitorul mai întâi în persoana Sa, ridicând firea omenească pe care a asumat-o, la acea stare, și apoi să fie împropriat acest drum spre desăvârșire de toți creștinii³, care vor să se mântuiască⁴.

Cu nădejdea împlinirii acestor făgăduințe, creștinii sunt datori să trăiască pe tot parcursul acestei vieți pământești, fiind încredințați că promisiunile Domnului sunt cu totul adevărate. Împlinirea lor, ca o arvună, încă din viața pământească a oamenilor, dar care se vor arăta în chip desăvârșit în viața veșnică, când se va trăi realitatea de a deveni „părtași dumnezeieștii firi”, depind de fidelitatea cu care cei credincioși le prețuiesc (făgăduințele) și se împotrivesc „*poftii celei din lume*” (2 Pt. 1, 4). Piedicile pe care le-a înfruntat Însuși Mântuitorul se cer biruite și de cei ce Îi sunt Lui următori pe drumul mântuirii.

Capitolul doi, „Virtuțile părtașiei divine în adaos continuu” (pp. 175-254), prezintă pe baza fragmentului 2 Pt. 1, 5-8, ***virtuțile care împodobeasc viața creștinului*** și care este

¹ Ioan Mircea, *Epistola a doua a Sfântului Apostol Petru*, GB, Nr.9-10, 1975, pp.972-973

² „Textul din 2 Petru 1, 4 a fost folosit îndeosebi de Părinții alexandrini Sfântul Atanasie cel Mare și Sfântul Chiril al Alexandriei cărora se și datorează precizarea învățăturii despre îndumnezeire. Astfel, Sfântul Atanasie vorbește despre întruparea Domnului, în scopul înfierii și îndumnezeirii oamenilor prin har”.- Ioan Mircea, *Epistola a doua a Sfântului Apostol Petru*, p. 974

³ „Continuându și logica argumentației din 2 Pt. 1, 3, Sfântul Apostol Petru accentuează faptul că numai prin slava și sfințenia lui Hristos ne-a fost dăruită promisiunea sfințeniei, iar procesul acesta de transformare în Hristos nu se sfârșește niciodată, motiv pentru care viața creștină este într-o permanentă tensiune într-un nesfârșită creștere în Hristos ”.- Pr. Cătălin Varga, *Îndumnezeire și restaurare între typos și antitypos în cea de-a doua epistolă a Sfântului Apostol Petru*, p. 199, idee preluată din Nicolae Mladin, *Hristos – viața noastră. Asceza și mistica paulină*, Ed. Deisis, Sibiu, 2012, p. 206

⁴ „Ca primul dintre apostoli care recunoaște dumnezeirea lui Iisus (Mt.16, 16), Petru poate acum să-și îndemne ascultători în exersarea cunoașterii lui Hristos”. - Cătălin Varga, *Îndumnezeire și restaurare între typos și antitypos în cea de-a doua epistolă a Sfântului Apostol Petru*, p. 199, idee preluată de la Natalia Manoiilescu-Dinu, *Iisus Hristos Mântuitorul în lumina Sfintelor Evanghelii*, Ed Bizantina, București, 2004, pp. 309-310

necesar să devină un tot unitar și într-un crescendo neîntrerupt. Mărturiile scripturistice în acest sens m-au sprijinit în abordarea lor într-un mod generos.

Subcapitolele prezentate aici, pornesc de la înșiruirea virtuților de către Sfântul Apostol Petru ca un îndreptar de viață duhovnicească, care oferă prilejul de a înțelege conținutul și sensul lor, exemplificând cu anumite cuvinte și învățături prezente în paginile Noului Testament, aparținătoare atât Mântuitorului cât și Sfinților Apostoli.

Fapta bună izvorâtă din credință ne duce cu gândul la faptele bune pe care le menționează Domnul Iisus Hristos în Predica de pe munte, arătându-ne și felul în care trebuie săvârșite pentru a fi primite înaintea lui Dumnezeu (Mt. 6). De asemenea sublinierea explicită a faptelor bune ce sunt amintite în pericopa evanghelică a Înfricoșătoarei Judecăți, pe care împlinindu-le oamenii pot dobândi Împărăția lui Dumnezeu (Mt. 25, 34-40) sau neîmplinindu-le o vor pierde (Mt. 25, 41-46).

Cunoștința (de Dumnezeu) pornește de la intenția autorului celei de-a patra Evanghelii de a consolida în inimile cititorilor acesteia a credinței în dumnezeirea lui Iisus Hristos prin mărturia Domnului despre Sine atunci când spune: „Eu sunt Pâinea vieții” (In. 6, 48); „Eu sunt Lumina lumii” (In. 8,12); „Eu sunt Ușa” (In. 10, 9); „Eu sunt Învierea și Viața” (In. 11, 25), toate aceste mărturii îndreptându-ne cu gândul la mărturisirea lui Dumnezeu despre Sine înaintea lui Moise: „Eu sunt Cel ce sunt” (Ieș. 3, 14).

Înfrânarea, ca virtute, ne oferă posibilitatea împlinirii unei incursiuni în paginile Noului Testament pentru prezentarea Persoanei Mântuitorului, a Maicii Domnului , a Sfântului Ioan Botezătorul și a Sfinților Apostoli ca exemple ale neprihănirii, fecioriei, înfrânării și curăției.

Răbdarea, virtutea la care face referire Apostolul Petru este menționată de Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Romani 15, 1-7 în care adresează creștinilor îndemn la răbdare cu cei slabi, iar în Epistola către Evrei 12, 1-10, aceasta este prezentată ca pârgie pentru dobândirea sfințeniei. De asemenea este folosită de sfântul Apostol Iacov în Epistola sa sobornicească (Iac. 5, 7-11) prin care îndeamnă pe creștini să o dobândească în așteptarea venirii Domnului.

Evlavia este virtutea ce se regăsește în mod deosebit în cartea Faptele Apostolilor (3, 12, 16; 10, 1-2; 17, 22-23) și în Epistolele pastorale (1 Tim. 3, 16; 2 Tim. 3, 12; Tit 1, 1-3; Tit 2, 11-14) și prin aceasta se manifestă cinstirea lui Dumnezeu ca și Creator și Răscumpărător.

Iubirea frățească sau paradoxul dragostei are ca temei iubirea desăvârșită față de Dumnezeu care se concretizează în iubirea față de aproapele și se manifestă ca un paradox în iubirea față de vrăjmași, paradox din perspectiva umanului nedesăvârșit, dar care își dobândește sensul profund și care se poate împlini real prin trăirea adevărului Evangheliei lui Hristos.

Capitolele trei și patru ale lucrării (pp. 255-293), care se opresc asupra textului din 2 Petru 1, 10-11, mai reduse ca întindere, m-au ajutat să surprind în ele pe de o **parte străduința omului în baza chemării lui Dumnezeu** care știe din veac pe cei ce se mântuiesc și cei ce se osândesc, iar pe de altă parte, ca o încununare a ostenețelor duhovnicești ale oamenilor, aceștia primesc din partea lui Dumnezeu veșnica răsplată și văd cu ochii lor **împlinirea făgăduințelor, cea mai mare fiind intrarea în veșnica Împărăție a lui Dumnezeu**, în care se trăiește plenar și este cunoscută îndumnezeirea realizată.

4. Concluzii

Dacă este să facem **o apreciere generală a noutății tezei** al cărui titlu l-am menționat, socotesc că aceasta s-ar motiva prin câteva puncte de vedere.

În primul rând, noutatea rezultă din **modalitatea în care este structurată lucrarea** în jurul temei centrale, procesul Theosis, din perspectivă petrină. Aceasta, aș putea spune că este alcătuită într-un mod gradat, cum era și firesc, începând cu baza și mobilul îndumnezeirii omului care este Întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, prezentată dintr-o viziune ioaneică, urmată de efectul jertfei răscumpărătoare a Domnului, prin realizarea înfierii noastre ca „dat” și „devenire” dintr-o dublă perspectivă ioaneică și paulină, și se încheindu-se cu abordarea temei pe linia înțelegerii Sfântului Apostol Petru, vizând trei etape: despățimirea, împlinirea poruncilor dumnezeiești, concretizate în virtuți și dobândirea stării de slavă în Împărăția lui Dumnezeu, respectiv adevărarea făgăduințelor.

În al doilea rând, aș putea sublinia faptul că în deslușirea înțelesului textelor biblice utilizate ca suport al tezei, prin **dezvoltarea unei analize exegetice analitice**, am făcut-o prin **corelarea interpretărilor** cu autoritate **ale Sfinților Părinți ai Bisericii, ale bibliștilor**

consacrați de dată mai recentă și **propria mea viziune asupra textului sacru**, aducând prin aceasta o contribuție în înțelegerea acestuia printr-o abordare personală care, m-am străduit să se păstreze pe linia unei interpretări ortodoxe.

În al treilea rând, așa cum este menționat în titlu, teza urmărește și ***abordarea din punct de vedere teologic al textului***, pentru că acesta ascunde în el o prezență a lui Dumnezeu atât ca realitate personală care ni se revelează pe Sine, cât și intervenția sa în lume în calitate de Creator, Proniator, Mântuitor, Sfințitor și Judecător. Acest raport, între Dumnezeu și făptura sa omul, în vederea atingerii scopului pentru care omul a fost creat, este subliniat în mod stăruitor pe parcursul întregii lucrări, folosindu-mă de abordarea din perspectivă teologică a temelor, din partea autorilor citați, dezvoltând totodată și și propria mea viziune asupra ideilor teologice prezentate.

În final, prin ***abordarea*** acestui subiect de factură eminentemente duhovnicească, susțin ideea că, tema despre îndumnezeire, care este una esențială în Ortodoxie, este necesar să fie abordată, ceea ce a fost și în ceea ce mă privește, pentru că ***deschide orizonturi noi și profunde de înțelegere asupra realităților spirituale*** pe care avem șansa să le trăim încă de pe pământ, având ca perspectivă veșnicia împreună cu Dumnezeu.

